

iPad undervisning for ældre, svagtseende borgere

Afsluttende rapport

Region Syddanmark

Med støtte fra
TrygFonden

Med økonomisk støtte fra TrygFonden har IT afdelingen ved Center for Kommunikation og Velfærdsteknologi, Syn, i 2014 – 2015 udviklet et undervisningskoncept for svagtseende borgere over 60 år, der ønsker at benytte iPad i hverdagen. Projektet er en videreudvikling af ”iPad projekt – om brugen af velfærdsteknologi for blinde, svagsynede og døvblinde” fra 2012 – 2013, ligeledes udviklet ved Center for Kommunikation og Velfærdsteknologi, Syn.

Formålet med projektet, dets målgruppe og resultater findes i denne rapport.

Undervisningsmaterialet ”iPad for svagtseende” må ikke kopieres eller distribueres uden forudgående tilladelse fra Center for Kommunikation og Velfærdsteknologi, Syn.

Synskonsulent og Projektleder Victor Petersen
IT-Konsulent Søren Rasmussen
IT- og kommunikationskonsulent Susan Linke

Baggrund:

Myndigheder, banker, medier m.fl. tager i dag for givet, at borgerne benytter internettet, for at skaffe sig adgang til information og service. Denne tendens vil med tiden blive stadig mere udtalt. Svagsynede, blinde og døvblinde i Danmark kan stort set ikke kommunikere skriftligt eller elektronisk uden brug af særlige IT systemer, som kræver introduktion og undervisning. En stor del af de svagtseende er ældre, som ofte ikke har det store kendskab til de elektroniske medier.

iPad er et forholdsvis nyt medie på markedet. Den minimale vægt og touch screen teknologien betyder, at den kan benyttes helt anderledes end den traditionelle pc. Næsten hver 6. dansker har i dag en iPad, og den er således den mest udbredte tablet i landet. At vi har valgt at benytte netop Apples produkter i vores projekt, skyldes dels den store udbredelse, men også at iPad'en fra starten er udstyret med en lang række hjælpefunktioner, specielt til blinde og svagtseende (forstørrelse, tale mv.). Endvidere har iPad'en den fordel, at opdateringer og selve brugerfladen er ens i alle modeller. Det betyder, at borgerne kan have forskellige udgaver, men arbejde fuldstændig ens. For underviserne betyder det, at man kan undervise større grupper ad gangen og ikke skal udvikle mange, forskellige versioner af det samme undervisningsmateriale.

Formålet med det første projekt (2012 – 2013) var i første omgang at afdække hvorvidt de synshandicappede *umiddelbart* kunne opnå samme teknologiske tilgængelighed som de normaltseende, om de kunne få en forbedret adgang til elektroniske medier, samt opnå fortrolighed med det intuitive kommunikationssystem, som Apple produkterne er baseret på. Erfaringerne fra det første iPad projekt viste, at det hovedsageligt er svagsynsgruppen (frem for blinde og døvblinde), der har glæde af at benytte iPads. Det viste sig dog også, at brugen af iPads stiller store krav til borgernes restsyn, idet de ikke kan benytte den lille skærm med succes, hvis de skal have megen forstørrelse på. Endvidere stiller brugen af iPad krav til borgerens motoriske evner, følesans og kognitive funktion.

"iPad undervisning for ældre, svagtseende borgere" er baseret på erfaringerne fra det første projekt, hvilket afspejler sig i valg af borgergruppe, hjælpemidler, undervisningsform samt undervisningsmaterialer.

Formålet er nu gået fra at afdække, hvorvidt kommunikationssystemet overhovedet er tilgængeligt, til at skabe en struktureret undervisningsform, der kan tilgodeses ældre, der grundet dårligt syn ikke kan deltage i almene tilbud om iPad undervisning.

Målgruppe:

Statistisk set findes der 5621 personer i de fynske kommuner, som har en svær synsnedsettelse. (Der findes ingen nøjagtige tal, efter som vi i Danmark har truffet et historisk- og etisk betinget valg om ikke at registrere borgerne i handicapgrupper). Endvidere ses en tilgang af ældre borgere, hvorfor antallet af svagsynede vil stige. I dag skønnes 90 % af alle borgere med markante synsnedsettelser at være over 75 år.

Da pilotgruppen på 20 borgere skulle udvælges, nedsatte vi, på baggrund af de tidligere erfaringer, en række kriterier for deltagelse. For at komme i betragtning skulle de fremtidige kursister:

- Befinde sig i svagsynsgruppen (med en visus på 6/18 eller dårligere)
- Være fra 60 år og opefter
- Have intet eller begrænset kendskab til iPad
- Ikke have væsentlige, sekundære handicaps
- Være villige til at indfinde sig på CKV i Odense en gang ugentligt
- Afsætte minimum 5 timer ugentligt til øvelser hjemme
- Nære et udtalt ønske om at lære at benytte en iPad
- Selv udrede omkostninger i forhold til transporten til CKV

Borgerne blev ligeledes informeret om, at man ved deltagelse indvilligede i at lade sig filme, fotografere og citere (anonymt).

Vi sendte en invitation med kravene for deltagelse til en liste af borgere, der er interesserede i at høre om nye projekter og tiltag hos os, og satte det i dansk blindesamfunds medlemsblad. Interessen var stor, og på ganske kort tid havde vi langt flere potentielle kursister, end vi kunne inddrage. Vi valgte deltagerne ud fra deres opfyldelse af kriterierne samt efter, hvem der tilmeldte sig først.

Holdopbygning:

Fra starten havde vi 20 kursister fra hele Fyn, der opfyldte tidligere nævnte krav for deltagelse. De 10 kendte en smule til brugen af iPad, mens de øvrige 10 ikke havde nogen erfaringer på forhånd. Det stod hurtigt klart, at de, der havde arbejdet lidt med iPad på egen hånd var meget ressourcestærke og muligvis kunne undervises på større hold end de, der ikke havde noget forhåndskendskab. Dette gav projektet endnu en interessant dimension, da vi nu også kunne undersøge, hvorvidt målgruppen kan undervises på store hold (af 10 personer) eller om mindre hold var mere formålstjenestelige. Der blev lavet 3 hold (2 hold med 5 deltagere og 1 med 10), der alle skulle undervises på tirsdage (formiddag, middag og eftermiddag).

”Så synes jeg også at det var spændende at komme på et hold hvor vi var 9 mennesker – et rimeligt stort hold – men det har fungeret rigtig godt...Nogen gode lærere og også det at vi kunne indbyrdes alle sammen – så vi har suppleret hinanden godt”
(uddrag fra afsluttende testimonials fra borgerne)

Inden introduktionsdagen valgte 2 borgere at melde sig fra projektet igen, da de ikke kunne få arrangeret transport. 1 blev erstattet af en borger fra projektets venteliste, men også han faldt fra. I alt har 21 personer således været udvalgt i forhold til projektet.

Vi endte med 18 deltagere, 9 på det store hold og hhv. 4 og 5 på de mindre. Af det store hold gennemførte samtlige 9 kursister, mens vi så et markant frafald, blandt de mindre erfarne. 2 måtte stoppe grundet alvorlig sygdom og 4 faldt fra, da de syntes, iPad'en var for svær at bruge (de havde behov for meget stor forstørrelse og havde svært ved at forstå logikken i teknologien). Vi endte derfor med at slå de to mindre hold sammen til et, bestående af de resterende 3 deltagere. Det store frafald (4 ud af 9 (44 %)) var naturligvis ærgerligt, men ikke uventet, da iPad'en ganske enkelt ikke er særlig anvendelig, når forstørrelsen bliver markant. Her har borgerne langt mere glæde af en almindelig computerløsning med en større skærm.

Behovet for forstørrelse er meget varierende og kan ikke altid relateres til borgernes visus. Kontrastsyn, øjenlidelse o.l. spiller også en væsentlig rolle. Ligeledes bør det understreges, at iPad'ens skærm er meget følsom, og kan være svær at kontrollere, når forstørrelsen slører overblikket.

Læring hos ældre borgere:

Læring er betinget af hukommelsen. Hukommelsen kan opdeles i 3 grupper, den perceptuelle hukommelse samt kort- og langtidshukommelsen. Den perceptuelle hukommelse er selve den påvirkning, der opfattes/opleves. Normalt vil denne faktor ikke være udslagsgivende for de efterfølgende mentale processer, men da den aktuelle borgergruppe er stærkt svagtseende, må den stadig tages i betragtning (hvis man fx ikke kan se instruktionen, kan man ikke påbegynde en mental proces ud fra den). Korttidshukommelsen består af primærhukommelsen (hvor meget man kan have i hovedet på en gang) og arbejdshukommelsen (hvor man skal holde informationerne i tankerne og samtidig udføre en given opgave, der er baseret på dem). Undersøgelser viser, at primærhukommelsen ikke ændres synderligt med tiden, mens der ofte ses en forringelse af arbejdshukommelsen. Langtidshukommelsen består af episodisk-, semantisk- og procedural hukommelse. Den episodiske hukommelse omhandler kontekstspecifikke, personlige erindringer, den semantiske hukommelse omhandler mere almene forhold (almen viden), mens procedural hukommelsen fortæller os, hvordan vi skal handle. Hverken den semantiske eller procedurale hukommelse lader til at ændre sig synderligt med alderen, mens der kan ske en forringelse af den episodiske del af langtidshukommelsen.

Hvis man antager, at ældre kan have problemer med at agere ud fra en given information (arbejdshukommelse) og samtidig har svært ved at hente egne erindringer frem (episodisk hukommelse) om fx alment pc brug, så giver det rigtig god mening, at en tilpasset pædagogisk praksis er på sin plads, når man underviser netop denne gruppe. Det skal understreges, at ovennævnte hukommelsesvanskeligheder ikke optræder hos alle ældre, men alligevel er faktorer, der bør tages i betragtning ved valg af undervisningsmetode.

"De er et par tålmodige fyre de to... til at kunne undervise sådan en flok gamle"
(uddrag fra afsluttende testimonials fra borgerne)

Undervisningsform:

Holdundervisning som overordnet undervisningsform blev valgt af flere grunde. Dels er der et rent økonomisk aspekt i at undervise flere personer samtidig, og dels ønskede vi en umiddelbar netværksdeling mellem kursisterne, hvilket bl.a. blev understøttet ved at de fik til opgave at sende e-mails til hinanden som træningsøvelse. Nogle af kursisterne havde fra starten en iPad, mens andre lånte en af CKV. Alle fik desuden udleveret et eksternt tastatur, da det kan være svært for svagtseende at skrive på skærmtastaturet, samt en holder til iPad'en for at sikre en ergonomisk korrekt sidestilling.

Selve undervisningen foregik ved, at den ene underviser viste, og gav uddybende forklaringer til, billeder på et Apple storskærms tv, mens den anden gik rundt og hjalp til med fx fingerbevægelser. Deltagerne havde på bordet foran dem et undervisningshæfte med billeder og forklaringer nøjagtig mangle til dem, underviseren viste. Dette hjalp de, der ikke så godt nok til at følge med på Apple tv'et. Hæfterne og tv'et viste billeder af de helt konkrete knapper og funktioner på iPad skærmen, så kursisterne kunne sidde med deres egen eller lånte iPad, og få den til at gøre som anvist. Samtidig kunne deltagerne få billedet fra Apple tv'et ned på deres egen iPad. Derhjemme kunne de øve nøjagtig det samme, ved at følge instruktionerne i hæftet.

"Altså det jeg taler mest om, det er materialerne - de er virkelig, virkelig gode – dem kan jeg godt anbefale – også fordi når jeg nu ikke husker så godt, så kan jeg gå tilbage og... ja. Det er jo næsten skåret ud i pap for os ikke? Så kan jeg finde det på den måde"
(uddrag fra afsluttende testimonials fra borgerne)

Inden for det ældrepædagogiske område arbejdes meget specifikt med en række faktorer, der forbedrer muligheden for en god indlæring. Disse blev fra starten tænkt ind i undervisningskonceptet (både undervisningsform og undervisningsmateriale):

Omgivelser

For at sikre en god start på lærings-sessionen, skal omgivelserne tilpasses den ældre, med fokus på lyd og lys. Vi valgte at undervise kursisterne i et lokale med mulighed for tilpasning af lyset, og et minimum af udefrakommende støj. Samtidig var underviserne opmærksomme på at tale højt, tydeligt og i et roligt tempo. (Under punktet "Omgivelser" hører også undervisningsmediet, i dette tilfælde undervisningshæfterne i forbindelse med

storskærmsvisning og samtidig brug af iPad).

"Vi har haft nogle gode undervisere han er jo god til at være nede på...så vi kan forstå det ikke? ...og alligevel så man kan høre ham ikke?...så det synes jeg er meget værd. Vi har jo en, der foruden et meget dårligt syn, har en dårlig hørelse ikke? ...Så men det har jeg også indtryk af, at det har virket ret godt"
(uddrag fra afsluttende testimonials fra borgerne)

Tid

Ældre kan lære lige så godt som yngre, men de har ofte behov for mere tid til at indkode det lærte. Ved at have ugentlige sessioner med god tid til at læse i hæfterne og øve sig hjemme, fik borgerne en rigtig god mulighed for at indkode de nye informationer.

Skemaer

Skemaer er et andet udtryk for de referencerammer, vi skaber ud fra vores samlede viden og erfaring. Underviserne var opmærksomme på at forklare tekniske udtryk og engelske betegnelser på et let forståeligt dansk, så borgerne ikke blev forstyrret af disse.

Forhåndsorientering

Det kan være særdeles nyttigt at orientere borgerne om, hvad der skal læres og hvornår. Dette blev klaret ved, at de fik en grundig gennemgang af emnerne og rækkefølgen allerede på introduktionsdagen d. 2/12 2014.

Korte instrukser

Da borgerne kan have problemer med deres arbejdshukommelse er det meget vigtigt, at den information, de skal agere ud fra, er kort og præcis. I hæfterne var forklaringerne derfor så enkle som muligt, og underviserne viste den side, de ældre selv sad med, på storskærm, og fulgte beskrivelserne og forklaringerne forholdsvis tæt.

"De er også gode til det underviserne...og stille og rolige...og hvis der er noget man ikke...fordi jeg – hvis jeg får en hel masse at vide, så ryger noget af det igennem, og så kan man jo lige spørge: Hvad nu med det der, ikke?"
(uddrag fra afsluttende testimonials fra borgerne)

Huskersedler

Ældre kan have problemer med at huske (jf. den episodiske del af langtidshukommelsen), men ikke med at genkende. Ved at benytte hæfter som en bærende del af undervisningen, havde kursisterne hele tiden mulighed for, at gå tilbage og læse informationerne igen.

Gentagelser

Når noget repeteres, læres det hurtigere (dette gælder også for yngre borgere).

Kursisterne fik derfor udleveret hjemmeopgaver ved afslutningen af hver undervisningsgang for at sikre forankring af informationerne.

Pauser

For mange ældre gælder det, at de har behov for pauser i undervisningen, hvis de skal kunne følge med. Dette var baggrunden for, at vi valgte at undervise dem 2 timer hver uge frem for fx 4 timer hver anden.

Motorik

Vores kursister har mange års erfaring og "kodning" med bestemte bevægelser. For at udvikle disse kodninger skal de ikke blot have bevægelserne vist, men samtidig have sat ord på, hvordan bevægelsen skal foretages. Her er det rigtig vigtigt at huske ikke at benytte engelske termer som fx at "tappe" på skærmen med 3 fingerspidser. Dette kan med stor fordel oversættes til at "banke let på skærmen med 3 fingerspidser"

Undervisningsmateriale:

Det fysiske materiale er opbygget som hæfter i liggende A4 format.

Det liggende A4 format sikrer, at kursisterne kan have deres hæfte liggende på bordet foran sig, samtidig med at deres iPad er tæt nok på, til at de kan se skiftevis på skærmen, og ned i hæftet. Ved stående A4 format ville iPad'en stå for langt borte, eller hæftet skulle placeres til højre eller venstre for den svagtseende, hvilket ikke er ergonomisk hensigtsmæssigt. Ved mindre formater bliver billeder og forklaringer for små til, at borgeren kan afkode dem.

iPad'en på billederne er placeret med "Home" knappen mod højre, hvilket er den foretrukne position for de højrehåandede. Billedet i hæftet afspejler således nøjagtig, hvad kursisten ser, når de kigger på deres egen iPad. iPad'en er i alle de indledende hæfter placeret til venstre, mens forklaringen er til højre. Dette skaber en behagelig kontinuitet for kursisterne, men fungerer også i forhold til læseretningen, da man først ser billedet og bagefter læser den mere komplekse instruktion.

Forklaringsboblerne på billedsiden, der viser, hvor funktionerne er placeret, er lavet med en sort baggrund, da mange svagtseende lettere kan læse **hvide bogstaver på en sort baggrund, end omvendt (inverterede farver)**. Teksten er sat med Calibri str. 28, og vigtige udtryk er fremhævet med **fed** skrift.

"...Og vi fik det her instruktionsmateriale, det må jeg sige – det er jo også et af det...jeg har nævnt i spørgeskemaet ikke? ...at der har I virkelig gjort jer umage med et godt sprog, og tydeligt, og god forklaring...og så de fine illustrationer"
(uddrag fra afsluttende testimonials fra borgerne)

Der findes i alt 9 hæfter i serien. Vi har valgt at starte med det helt grundlæggende med hæfterne "Opstart af iPad" og "Opsætning af iPad for svagtseende", hvorefter følger 6 undervisningshæfter til lektionerne, samt 1 opgavehæfte til hjemmebrug.

I "Opstart af iPad" beskrives hvordan en helt ny iPad sættes op. Det har vist sig, at svagtseende borgere, der køber iPad's, ikke selv starter dem op, men får hjælp af venner, familie eller IT teknikere. Dette betyder, at borgerne ofte ikke selv har valgt en række grundlæggende funktioner og sikkerhedsoplysninger, hvilket giver problemer, når de skal benytte deres tablet. Fx kan adgangskode, svar på sikkerhedsspørgsmål, e-mailadresse, og Apple-id være fuldkommen ukendte for brugeren selv. Når borgerene selv sætter deres tablets i gang, har de fuld kontrol over indstillinger og sikkerhed, og samtidig opnår de langt større fortrolighed med funktionerne.

"Da jeg startede, da havde jeg min egen iPad, men min søn havde sat den op, og den blev sat op, så jeg ikke selv havde prøvet noget med opsætning...og det fik vi så herude og med nogle rigtig gode brochurer til, så man kunne se det...så det har givet mig utrolig meget, og i særdeleshed da jeg ikke har haft noget med computere at gøre førhen. Det har været supergodt" (uddrag fra afsluttende testimonials fra borgerne)

"Jeg har lært at kunne klare nogle ting selv. Jeg har altid førhen sagt at nej det...alt edb, det var ikke mig – men det klarer jeg selv nu. Jeg har lige fået en ny iPhone, den har jeg selv sat op – så jeg ikke skulle bede andre om at sætte det op"
(uddrag fra afsluttende testimonials fra borgerne)

I "Opsætning af iPad for svagtseende" gennemgås alle de hjælpefunktioner, Apple produkterne er udstyret med, som fx forstørrelse, inverterede farver og talesyntese. Her lærer borgerne selv at vælge de funktioner de ønsker at benytte, og hvordan de kan ændre dem igen. Ofte er det vigtigt at både normalt- og svagtseende kan benytte samme

iPad, og på denne måde kan den svagtseende let selv slå funktionerne til og fra. Samtidig opnås overblik over, hvilke hjælpefunktioner der findes i udstyret. Det kan være en stor fordel, idet mange borgere har progredierende øjenlidelser, og kommer til at se dårligere med tiden. Man kan sagtens starte med kun at benytte forstørrelse, for siden både at benytte forstørrelse, inverterede farver og måske endda talesyntese (især til længere tekster). På den måde får borgeren hjælp til selvhjælp og opnår langt større indsigt i- og kontrol over egen situation. Dette er med til at sikre svagtseende borgeres inklusion og ligestilling.

"Jeg er blevet meget fortrolig med også indstillinger og sådan noget – det har jeg været lidt bange for at gå ind og rode med – det er jeg ikke så bange for, fordi det giver mening, det man har lært" (uddrag fra afsluttende testimonials fra borgerne)

De 6 efterfølgende hæfter er rettet mod specifikke emner. Vi har valgt områderne (her listet i kronologisk rækkefølge): "Apple-id og Apple Store", "Internet og e-mail", "Nem-id, Borger.dk & E-boks", "Nota", "iTunes og Kamera/Foto" og "Apps".

"Lektion 1: Apple-id og Apple Store":

For at kunne benytte mulighederne i en iPad er det nødvendigt at beherske disse funktioner. Apple-id er borgerens konto til iPad'en, mens Apple Store (App Store) giver adgang til nye programmer (apps), spil, musik og film. Det er meget vigtigt at borgerne føler sig trygge ved disse funktioner, dels så de ikke er nervøse ved at betale for programmer, der ikke er gratis, og dels fordi Apple Store godt kan virke lidt uoverskuelig for den helt nye bruger.

"Lektion 2: Internet og E-mail"

Hvis borgerne skal have mulighed for at deltage i det digitale fællesskab og opnå fuld digital inklusion, skal de have et grundigt kendskab til e-mails og internettet. Det er selvfølgelig vigtigt at kunne søge efter vigtige informationer på fx egen hjemkommunes hjemmeside, men der er også vigtigt for svagtseende let at kunne navigere og følge egen historik. Derfor bruges der tid på at gennemgå funktioner som favoritter, historie og

læseliste. I e-mail gennemgangen fokuseres der ligeledes på at opnå overblik ved at arkivere, gemme og slette korrekt.

"Jeg kan huske, at jeg kom til at sige, at det med e-mail det var jeg rigtig god til, men det har jeg jo ikke været...fordi jeg kunne godt sende og alt det der, men ikke finde ud af at få slettet og ryddet op i den og så videre...og få lagt i mapper og alt det der, og det har jeg meget mere styr på nu" (uddrag fra afsluttende testimonials fra borgerne)

"Lektion 3 - 4: Nem-id, Borger.dk & E-boks"

Den digitale inklusion har været et omdrejningspunkt i forhold til arbejdet med iPads. De fleste svagtseende vælger at blive fritaget fra digitalpost og mange har heller ikke Nem-id. Ofte vælges funktionerne fra, da især de ældre ikke føler sig trygge ved dem. Desværre medfører dette, at man går glip af en lang række muligheder (her tænkes især på netbank og borger.dk). I arbejdet med Nem-id, Borger.dk og E-boks har vi derfor valgt at fokusere på de mange muligheder og den store sikkerhed omkring funktionerne. Det har været vores opgave at sikre, at vore kursister kunne vælge funktionerne til eller fra, ud fra et oplyst grundlag og ikke på baggrund af usikkerhed. De har fået en step-by-step introduktion ved hjælp af en demoversion af borger.dk (<http://borger.digamb.dk/velkommen.php>). På denne måde kan de prøve funktionerne af og se mulighederne, uden at benytte personlige oplysninger. Dette sikrer også underviserne mod at få kendskab til evt. personlige forhold.

"Det er jo heller ikke så meget, hvad man gør inde i selve programmerne, som det er adgangen til programmerne" (uddrag fra afsluttende testimonials fra borgerne)

"Lektion 5: Nota"

For mange af de der bliver blinde eller svagtseende, er det ikke at kunne læse det største tab. Vi anbefaler derfor, at de benytter sig af NOTA (Nationalbibliotek for mennesker med læsevanskeligheder), og i særdeleshed det elektroniske bibliotek E17. I lektion 5 lærte kursisterne hvordan man benytter E17 til både download og streaming af bøger. Da der kan være problemer med at benytte E17 via den almindelige browser, har vi undersøgt forskellige andre muligheder. Vi fandt en løsning i Opera Coast browseren, der tillader direkte adgang til E17, og introducerede borgerne til denne.

"Lydbånd, havde jeg nær sagt, det får jeg nu, men hvis jeg kunne få det over på iPad'en – og det er jeg helt sikker på, jeg har lært at gøre – så vil jeg gøre det ikke? ...Og sådan er der flere ting, at jeg nu vil bruge" (uddrag fra afsluttende testimonials fra borgerne)

"Lektion 6: iTunes og Kamera/Foto"

Præcis som med Apple Store (App Store) kan iTunes, hvor man kan finde musik, film mv., være en smule uoverskuelig, hvis man ikke ved, hvad man skal fokusere på. Kursisterne blev trænet i søgefunktioner og betaling, så de selv kan benytte tjenesten fremover. Både i lektionerne om Apple Store, iTunes og den senere lektion om apps gennemgås brugen af Apple-id. Dette kan måske synes redundant, men forståelsen for denne funktion er af afgørende betydning for fremtidig brug af iPad'en. Da vi samtidig ved, hvor betydningsfulde gentagelser er for ældres læring, har vi holdt fast ved repetitionerne.

"For et par år siden "canslede" jeg fuldstændig Apple's iTunes ideen, fordi det var ikke...det kommunikerer ikke ret godt sammen med Windows systemerne og så videre. Så jeg lagde det på hylden og sagde, det kunne jeg ikke bruge til ret meget, og derfor har jeg arbejdet videre med computeren. Så fik jeg det tilbud her. Så tænkte jeg: Jamen her er en mulighed for at finde ud af, om det kan bruges til noget – det har været en øjenåbner – hele projektet – for hvad man egentlig kan bruge en iPad til i forhold til os, der ikke ser så godt mere" (uddrag fra afsluttende testimonials fra borgerne)

Brugen af kamera er meget vigtig for svagtseende. Det er ofte en stor hjælp at kunne tage et billede af fx afgangstider på busplanen og så forstørre billedet, til teksten kan aflæses. Vi har lagt stor vægt på, at kursisterne er blevet trænet i også at e-maile billeder, så de kan dele informationer med andre, eller spørge seende familiemedlemmer, hvis de er i tvivl om, hvad der står skrevet/hvilken genstand det er.

"Lektion 7, 8 & 9: Apps"

I de sidste lektioner fokuserede vi på at finde, hente og bruge apps. Dette gav kursisterne et godt indblik i både de almindelige apps, samt særlige apps for svagtseende. Vi udvalgte en række apps, vi ved mange svagtseende er meget glade for, bl.a. DR nyheder, Vejrudsigten, Post Danmark (så man kan købe frimærker over telefonen) samt Rejseplanen. Kursisterne arbejdede både med de apps vi foreslog, og kom selv med mange andre forslag. De blev endvidere gjort opmærksomme på, at der på IBOS

hjemmeside (Instituttet for blinde og svagsynede) findes en liste over særligt gode apps til blinde og svagtseende, der konstant udvides.

Der blev i alt afholdt 10 lektioner, plus en introduktionsdag. Introduktionsdagen blev brugt på at udlevere materiale til de, der ingen iPad havde, samt at sikre, at alle fik holdere og eksterne tastaturer. Kursisterne fik mødt både hinanden og underviserne, og vi talte om, hvad begge parter havde af forventninger til projektet. Vi bad på introdagen kursisterne give os et bud på, hvor gode de selv syntes de var til at bruge hhv. iPad eller IT. Mange er efterfølgende vendt tilbage til os med meldinger om, at de vurderede egne kvalifikationer for højt, da de ikke havde ordentlig indsigt i de mange funktioner og muligheder.

Resultat af spørgeskemaer:

På afslutningsdagen bad vi de 12 tilbageværende kursister udfylde et spørgeskema, der havde til formål at afdække, præcis hvor langt de har flyttet sig ved at deltage i undervisningsdelen af projektet. Svarene var positive i den forstand, at kursisterne har opnået markant større viden og tryghed ved brugen af iPad. Vi fik endvidere lov at filme 10 frivillige, der kunne fortælle bredt om, hvad de havde fået ud af kurset (citatene i denne rapport stammer fra disse testimonials). Disse testimonials havde dels til formål at vise, hvorvidt vi i vore spørgeskemaer ramte de essentielle temaer, og samtidig skulle de fungere som ekstra sikkerhed for, at vi ikke havde påvirket borgerne i deres besvarelser. Resultatet af hhv. spørgeskemaer og testimonials viste sig direkte sammenlignelige, og vi regner derfor vores konklusioner, der er baseret på besvarelserne, for verificerbare. Spørgeskemaerne bestod af 29 spørgsmål, hvoraf 25 skulle besvares med ja/nej/ved ikke, mens de resterende 4 kunne besvares frit. Et spørgsmål kunne både omhandle en enkelt- så vel som flere kategorier. Nedenstående er det procentvise resultat på hvert spørgsmål (bemærk, at der konsekvent rundes op eller ned til nærmeste hele tal), efterfulgt af vores overvejelser:

1. Er du blevet bedre til at bruge nedenstående funktioner, end før projektet

<i>Forstørrelse</i>	<i>Ja 100%</i>	<i>Nej 0%</i>	<i>Ved ikke 0%</i>
<i>Talesyntese</i>	<i>Ja 75%</i>	<i>Nej 25%</i>	<i>Ved ikke 0%</i>
<i>Omvendte farver</i>	<i>Ja 83%</i>	<i>Nej 17%</i>	<i>Ved ikke 0%</i>
<i>Større tekst</i>	<i>Ja 100%</i>	<i>Nej 0%</i>	<i>Ved ikke 0%</i>
<i>Fed tekst</i>	<i>Ja 92%</i>	<i>Nej 0%</i>	<i>Ved ikke 8%</i>
<i>Forøget kontrast</i>	<i>Ja 67%</i>	<i>Nej 25%</i>	<i>Ved ikke 8%</i>
<i>Gråtoner</i>	<i>Ja 67%</i>	<i>Nej 25%</i>	<i>Ved ikke 8%</i>
<i>Tilgængelighedsgenvej</i>	<i>Ja 100%</i>	<i>Nej 0%</i>	<i>Ved ikke 0%</i>

Dette resultat viser med al tydelighed, at selv om kursisterne fra starten kendte til funktionerne, var der stadig plads til forbedringer. Disse basale værktøjer sætter borgerne i

stand til at dels at læse hurtigere og med færre gener, men samtidig betyder det også, at de nu selv kan slå funktionerne til og fra (ved at bruge tilgængelighedsgenvejen).

”...Og så er der det der med at få de der forstørrelsesting...at man kan trykke de der 3 gange på den og så få det op...det havde jeg godt nok hørt om og så videre...og...men jeg havde jo ikke prøvet det før og det virker jo rigtig godt – det synes jeg – når man øver sig lidt i at bruge det...og så det der med at man sådan hurtigt kan køre op og ned – fordi når man kører op i den størrelse, jeg skal bruge, jamen så mister man jo fuldkommen overblikket – men så kan man jo hurtigt køre ned igen. Så det er jo faktisk et meget tilgængeligt system” (uddrag fra afsluttende testimonials fra borgerne)

2. Brugte/kendte du nedenstående funktioner før projektet?

<i>Apple ID</i>	<i>Ja 33%</i>	<i>Nej 67%</i>	<i>Ved ikke 0%</i>
<i>App Store</i>	<i>Ja 58%</i>	<i>Nej 42%</i>	<i>Ved ikke 0%</i>
<i>Safari</i>	<i>Ja 50%</i>	<i>Nej 50%</i>	<i>Ved ikke 0%</i>
<i>Internetsøgning</i>	<i>Ja 92%</i>	<i>Nej 8%</i>	<i>Ved ikke 0%</i>
<i>E-mail</i>	<i>Ja 92%</i>	<i>Nej 8%</i>	<i>Ved ikke 0%</i>

I forhold til udbredelsen af iPads kom det ikke som en overraskelse, at en del af kursisterne allerede havde kendskab til en række af de ovennævnte funktioner. Endvidere vil langt de fleste have kendskab til internetsøgning og e-mail fra andet IT brug.

3. Er du blevet bedre til at bruge nedenstående funktioner, end før projektet?

<i>Apple ID</i>	<i>Ja 83%</i>	<i>Nej 17%</i>	<i>Ved ikke 0%</i>
<i>App Store</i>	<i>Ja 100%</i>	<i>Nej 0%</i>	<i>Ved ikke 0%</i>
<i>Safari</i>	<i>Ja 92%</i>	<i>Nej 8%</i>	<i>Ved ikke 0%</i>
<i>Internetsøgning</i>	<i>Ja 84%</i>	<i>Nej 8%</i>	<i>Ved ikke 8%</i>
<i>E-mail</i>	<i>Ja 84%</i>	<i>Nej 8%</i>	<i>Ved ikke 8%</i>

I forhold til spørgsmål 2, var det med glæde vi kunne konstatere, at selvom mange kursister i nogen grad var bekendt med internettet og funktioner i forbindelse med brugen af dette, var de efter eget udsagn blevet langt bedre til at benytte det.

4. Brugte/kendte du nedenstående funktioner før projektet?

<i>Nem Id</i>	<i>Ja 75%</i>	<i>Nej 25%</i>	<i>Ved ikke 0%</i>
<i>Borger.dk</i>	<i>Ja 42%</i>	<i>Nej 58%</i>	<i>Ved ikke 0%</i>
<i>E-boks</i>	<i>Ja 58%</i>	<i>Nej 42%</i>	<i>Ved ikke 0%</i>

Besvarelsene på spørgsmål 4 viste med al tydelighed, at en stor gruppe af de svagtseende ældre ikke benyttede de nødvendige redskaber, for at opnå digital inklusion.

5. Er du bedre til at bruge nedenstående funktioner, end før projektet?

<i>Nem Id</i>	<i>Ja 42%</i>	<i>Nej 42%</i>	<i>Ved ikke 16%</i>
<i>Borger.dk</i>	<i>Ja 58%</i>	<i>Nej 34%</i>	<i>Ved ikke 8%</i>
<i>E-boks</i>	<i>Ja 34%</i>	<i>Nej 58%</i>	<i>Ved ikke 8%</i>

Igen kan aflæses en tydelig usikkerhed i forhold til de nye digitale funktioner. Der er dog en positiv tendens i forhold til, hvor mange, der er blevet bedre til at benytte funktionerne. I forhold til E-boks er det ikke en overraskelse, at denne har rykket sig mindst, da vore kursister ikke er erhvervsaktive, og har valgt den elektroniske post fra. Den mindre forbedring inden for netop denne kategori er formodentlig forbundet med en lavere interesse.

6. Er du tryk ved funktionerne? *Ja 92%* *Nej 8%* *Ved ikke %*

At 92% af en gruppen er trykke ved de 3 digitale platforme er et utroligt positivt resultat. Vores håb er, at denne nye trykthed vil føre til tilvalg af digitalpost mv.

7. Vil du bruge funktionerne fremover? *Ja 75%* *Nej 17%* *Ved ikke 8%*

Når dette resultat sættes i forhold til spørgsmål 4, kan vi kun glæde os over, at 75% fremover vil benytte funktionerne. Dette vil hjælpe kursisterne til den ønskede inklusion og kunne denne trykthed ved digitaliseringen føres videre, ville det samtidig betyde en massiv økonomisk gevinst for kommunerne.

8. Brugte/kendte du nedenstående funktioner før projektet?

<i>Nota (generelt)</i>	<i>Ja 67%</i>	<i>Nej 33%</i>	<i>Ved ikke 0%</i>
<i>Nota podcast/download</i>	<i>Ja 17%</i>	<i>Nej 83%</i>	<i>Ved ikke 0%</i>
<i>Nota Streaming</i>	<i>Ja 17%</i>	<i>Nej 83%</i>	<i>Ved ikke 0%</i>
<i>Nota via Opera Coast</i>	<i>Ja 0%</i>	<i>Nej 100%</i>	<i>Ved ikke 0%</i>

Da vi ved, hvor meget læsningen (at høre bøger) betyder for de svagtseende, er det overraskende, at en tredjedel af vore kursister ikke havde kendskab til nota, og at 83 % ikke kendte til download og streaming. Det betyder, at de hidtil har været bundet til at lytte til CD'er på deres Daisy afspiller, og at de altså ikke har været særligt mobile i forhold til deres læsning. At de ikke kendte til Nota via opera Coast er ikke overraskende, da denne mulighed, som tidligere nævnt, først blev undersøgt og beskrevet under projektet.

9. Er du blevet bedre til at bruge nedenstående funktioner, end før projektet?

<i>Nota (generelt)</i>	<i>Ja 100%</i>	<i>Nej 0%</i>	<i>Ved ikke 0%</i>
<i>Nota podcast/download</i>	<i>Ja 83%</i>	<i>Nej 17%</i>	<i>Ved ikke 0%</i>
<i>Nota Streaming</i>	<i>Ja 75%</i>	<i>Nej 17%</i>	<i>Ved ikke 8%</i>
<i>Nota via Opera Coast</i>	<i>Ja 92%</i>	<i>Nej 0%</i>	<i>Ved ikke 8%</i>

Dette resultat er måske ikke det væsentligste fra et samfundsmæssigt perspektiv, men i forhold til kursisternes glæde ved at kunne høre bøger på togrejser, ferier o.l., vurderer vi, at der er tale om en klar forbedring af deres dagligdag. Endvidere kan dette resultat også bruges i forhold til de yngre svagtseende, der benytter Nota i forhold til at erhverve sig studiebooks.

10. Brugte/kendte du nedenstående funktioner før projektet?

<i>iTunes</i>	<i>Ja 50%</i>	<i>Nej 42%</i>	<i>Ved ikke 8%</i>
---------------	---------------	----------------	--------------------

Besvarelsen på spørgsmål 10 passer meget godt med kursisternes udgangspunkt, og vi havde ikke forventet et mere udbredt kendskab.

11. *Føler du dig tryk ved iTunes?* Ja 100% Nej 0% Ved ikke 0%

Et meget positivt resultat, der giver os tiltro til, at kursisterne også fremover vil benytte iTunes til at høre musik mv.

12. *Føler du dig tryk ved at betale?* Ja 84% Nej 8% Ved ikke 8%

Aldersgruppen taget i betragtning kan det ikke undre, at den elektroniske betaling for nogen måske kan synes en smule fremmedartet. Vi er meget tilfredse med at 84% føler sig overbevist om, at mediet er sikkert.

13. *Brugte/kendte du nedenstående funktioner før projektet?*

<i>Kamera (foto)</i>	<i>Ja 58%</i>	<i>Nej 42%</i>	<i>Ved ikke 0%</i>
<i>Kamera (video)</i>	<i>Ja 25%</i>	<i>Nej 75%</i>	<i>Ved ikke 0%</i>

Det overraskede, at næsten halvdelen af kursisterne ikke benyttede fotofunktionen, da den for mange svagtseende er utrolig vigtig (se afsnittet om undervisningsmateriale).

14. *Er du blevet bedre til at bruge nedenstående funktioner, end før projektet?*

<i>iTunes</i>	<i>Ja 92%</i>	<i>Nej 8%</i>	<i>Ved ikke 0%</i>
<i>Kamera</i>	<i>Ja 92%</i>	<i>Nej 8%</i>	<i>Ved ikke 0%</i>

Igen et særdeles positivt resultat, der viser, at kursisterne forstår, at kamera-funktionen kan bruges til at forstørre vigtige informationer.

15. *Brugte/kendte du nedenstående funktioner før projektet?*

<i>Apps (generelt)</i>	<i>Ja 33%</i>	<i>Nej 67%</i>	<i>Ved ikke 0%</i>
<i>Apps for svagsynede</i>	<i>Ja 8%</i>	<i>Nej 92%</i>	<i>Ved ikke 0%</i>

Vi havde umiddelbart forventet, at kendskabet til apps havde været højere, idet vore kursister har familie/venner, der bruger iPad. Det var endvidere en stor overraskelse, at der kun var 1 deltager, der havde kendskab til, at der findes apps specielt for svagtseende.

16. Er du tryk ved at hente apps? Ja 100% Nej 0% Ved ikke 0%

Efter at have set besvarelse vedr. iTunes er dette resultat ikke overraskende, da funktionerne i iTunes og Apps Store er forholdsvis ens.

17. Føler du dig tryk ved at betale Ja 92% Nej 8% Ved ikke 0%

Igen ses samme tendens som i spørgsmål 12 (vedr. betaling på iTunes).

18. Er du bedre til at bruge nedenstående funktioner, end før projektet?

Apps (generelt) Ja 83% Nej 17% Ved ikke 0%

Apps for svagsynede Ja 92% Nej 8% Ved ikke 0%

Ved at styrke kursisternes evne til at hente apps, der kan hjælpe dem i hverdagen, fortsættes den positive udvikling de påbegyndte med hæftet "Opsætning af iPad for svagtseende". Når de selv kan styre både iPad'ens udseende og indhold opnås øget forståelse og selvbestemmelse, hvilket igen styrker selvstændighed og ligeværdighed.

19. Har du en computer? Ja 75% Nej 25% Ved ikke 0%

Selvom en PC ikke kan sammenlignes med en iPad, og de to kommunikationsmidler fungerer som supplement til hinanden frem for alternativer, synes det logisk, at personer, der har IT kendskab vil have lettere ved at lære at benytte selv meget anderledes teknologi.

20. Har du haft en computer? Ja 75% Nej 25% Ved ikke 0%

Af de personer, der ikke havde en computer, har 75% tidligere haft en. Dette understøtter igen, at deltagerne på forhånd havde et vist kendskab til kommunikationshjælpemidler og brugen af dem.

21. Har du købt din egen iPad? Ja 75% Nej 25% Ved ikke 0%

Nogle kursister havde egen iPad ved projektstart, og flere valgte, efter få lektioner, at købe en.

22. Vil du købe din egen iPad? Ja 100% Nej 0% Ved ikke 0%

At alle, der ikke allerede har købt en iPad vil købe en, fortæller os, at projektet som helhed har været en succes, for de der gennemførte undervisningsdelen.

23. Bruger du eksternt tastatur? Ja 67% Nej 33% Ved ikke 0%

De eksterne tastaturer er særdeles anvendelige, hvis man skriver længere tekster el. lign. Det er meget behovsbaseret, hvorvidt de benyttes, men vi kan se, at flertallet foretrækker at benytte et fysisk adskilt tastatur frem for touch funktionen på skærmen.

24. Bruger du holder? Ja 58% Nej 42% Ved ikke 0%

Holderen sikrer at iPad'en kommer op i en fornuftig læsehøjde og vinkel, så kursisterne ikke sad i en uhensigtsmæssig stilling. Igen er brugen af holderen afhængig af det individuelle behov. Holderen er god, hvis man læser siddende ved et bord, men mindre attraktiv, hvis man læser i sofaen, lænestolen eller i sengen.

25. Er du mere tryk ved at prøve noget nyt? Ja 100% Nej 0% Ved ikke 0%

Dette var også et meget vigtigt parameter for projektgruppen, da dette kunne give os en ide om, hvorvidt vi havde formået at skabe det rette miljø af tryk og vejledning for kursisterne.

"Det materiale I har leveret, det er bare fantastisk. Fordi det giver simpelthen... skridt for skridt kan man se, hvad man skal gøre ikke også?...og det er betryggende specielt fx i min alder, hvor jeg tænker er det nu det rigtige, jeg trykker på – hvad har jeg nu gjort forkert" (uddrag fra afsluttende testimonials fra borgerne)

26. Er der noget negativt ved at bruge iPad (noter frit)?

- Den er jo lille i forhold til min pc med Zoomtext - men der er mange fine ting ved en iPad.

Dette var den eneste kommenter der afveg fra "nej/intet negativt/slet ikke". Kursisten har en meget fin pointe i, at skærmen er meget lille sammenlignet med en computerskærm.

27. Var der noget, der var særligt godt/dårligt inden for følgende kategorier?

Undervisningsformen:

- *Godt med fremvisning på storskærm*
- *Fin*
- *Dejligt at være på lille hold med god tid til den enkelte*
- *OK*
- *Fint med iPad'en op på skærmen og tydelig tale fra underviserne*
- *Den forstørrede tekst + foto er godt*
- *Dejlig personlig*
- *God*
- *God*
- *Perfekt*
- *Der blev taget hensyn til den enkelte elev*

Undervisningen:

- *God og varieret*
- *Meget god*
- *Meget fin. Pædagogisk og engageret. Gode oplæg til det skriftlige materiale*
- *OK*
- *Jeg synes vi har lært om virkelig mange muligheder*
- *God undervisning. Fint med to undervisere*
- *At det også foregik på storskærm (noteres som godt)*
- *Problemer med netværket (noteres som dårligt)*
- *God*
- *Underholdende*
- *Meget grundig*

Undervisningsmaterialet:

- *Rigtig godt til hjemmebrug*
- *Fantastisk*
- *Super fint - meget let forståeligt - godt at vende tilbage til både under- og efter kurset.*
- *Fine illustrationer*
- *Suverænt. Let læseligt og meget klart sprog. Fine illustrationer. Alt i alt meget pædagogisk*
- *Godt materiale*
- *Super godt*
- *Godt detaljeret*
- *Godt*
- *Meget godt*
- *Godt opslagsmateriale, som kan bruges i det daglige*
- *Perfekt med billeder og stor tekst. Let forståeligt*

Den eneste negative kommentar handler om undervisningen, hvor netværket nogle gange har været nede. Vi forstår fuldt ud kursistens frustration, og der er taget hånd om dette problem i forhold til fremtidig undervisning.

Kort sammenfatning af spørgeskemaer:

Alt i alt må resultatet siges at være meget positivt. Kursisterne giver udtryk for at være blevet bedre til at benytte både tilgængelighedsindstillinger og de basale programmer. Der er ligeledes sket en forbedring af deres kendskab til digitale platforme, og mange ønsker at benytte dem fremover. Ligeledes er deres kendskab til Nota og kamerafunktionen forbedret. Størstedelen føler sig trygge ved onlinebetaling, og alle har købt eller vil købe en iPad. Samtidig har kursisterne kunne afprøve og vurdere de eksterne hjælpemidler, der findes til iPads (holdere og eksterne tastaturer). De er alle blevet mere trygge ved at prøve nogle nye apps og udtrykker tilfredshed med både iPad'en som medie, undervisningsformen og undervisningsmaterialet.

Det bør dog samtidig noteres, at 92 % af kursisterne har eller har haft IT udstyr tidligere og altså må siges at have et vist forkundskab til kommunikationshjælpemidler.

"Før jeg blev tilbudt at være med, da havde jeg arbejdet i mange år med computere – faktisk temmelig meget – og brugt ZoomText os så videre på computeren"
(uddrag fra afsluttende testimonials fra borgerne)

Af de 92 %, der havde forudgående IT kendskab, havde de fleste dog fravalgt digitalpost, borger.dk mv.

Konklusion:

Resultatet af dette projekt understøtter de tendenser, vi så i det første iPad projekt fra 2012 – 2013. Først og fremmest kan vi med sikkerhed konstatere, at ikke alle svagtseende ældre kan lære at benytte en iPad. I det første projekt var det ofte fysiske faktorer, der påvirkede succesraten negativt. Dette har vi i nogen grad kunne gardere os mod, ved at screene kursistgruppen inden opstart. Dog er 2 af vore kursister faldet fra pga. alvorlig sygdom. I dette projekt har vi endvidere lært, at der samtidig er nogle erfaringsmæssige faktorer, som lader til at påvirke udfaldet. Da 92 % af vore kursister har- eller har haft IT udstyr, synes det rimeligt at konstatere, at de på forhånd har haft en vis forståelse for elektroniske processer. Den store succesrate må derfor i nogen grad tilskrives kursisternes egen formåen. Dermed ikke sagt, at undervisningsmetode, valg af emner og udformningen af undervisningsmaterialer er underordnet, hvilket kursisternes positive kommentarer i spørgeskemaets punkt 27 understøtter. De meget strukturerede undervisningslektioner, samt de understøttende hjemmeopgaver, har i høj grad påvirket resultatet. Når vi ser på, hvilke kursister der gennemførte kurset, er der ingen tvivl om, at de er særdeles velfungerende, både fysisk, kognitivt og socialt*. Da vi valgte at holdundervise hele 9 deltagere samtidig, var det et sats i forhold til deres lille eller ikkeeksisterende forhåndsviden om iPad, men det har vist sig, at kursisterne passede rigtig godt sammen, idet de var på ca. samme niveau rent funktionsmæssigt. Samtidig gav de udtryk for, at materialets unikke opbygning bar en stor del af undervisningen og gav dem den nødvendige støtte hjemme.

Undervejs har kursisterne flere gange nævnt, at der er visse ting, de foretrækker at benytte deres PC til (se også spørgeskemaets punkt 26):

"Jeg har Nem id. Det har jeg til min bank fordi over min computer, der kan jeg forstørre op i så stor en størrelse og tale på... og det ene og det andet. Altså det – det kører jeg deroppe, fordi jeg kan nemmere køre med det tastatur – nu har jeg så godt nok det løse til den (iPad'en) – men det er nemmere at sidde oppe ved computeren med det, end på den anden (iPad'en)" (uddrag fra afsluttende testimonials fra borgerne)

*Den social faktor nævnes, fordi vi kan konstatere, at de der har et stort netværk, og kommunikerer rigtig meget med omverdenen, aktivt benytter flere funktioner i deres iPad og bruger den hyppigere. Denne iagttagelse stemmer overens med den sociale fordel ved iPad'ens udbredelse (s. 27)

”...Så det var altså det der med pc'en...men jeg vil meget gerne supplere med...for man kan egentlig ikke sige, at de erstatter hinanden – de supplerer hinanden ikke? For det..jeg tror da nok at jeg vil stort set – i hvert fald når jeg skriver til min søster for eksempel, men det er jo sådan en mail...sådan her - det vil jeg stadigvæk gøre på pc'en. Men de andre små... som nu nede fra gardinforretningen, der kom lige...så svarer man lige ikke? Der er den jo fin ikke? Og så altså det der med musik og så videre”
(uddrag fra afsluttende testimonials fra borgerne)

Det sidste testimonial peger mod en meget vigtig pointe. En iPad og en computer kan som tidligere nævnt ikke sidestilles. Der er ikke tale om 2 alternativer, men om supplerende produkter. Mange ældre svagtseende vil kunne nøjes med en pc, mens langt færre vil kunne nøjes med en iPad. Hvor iPad'en har en automatisk begrænsning grundet den lille skærm, kan en pc gå op i en meget stor forstørrelse. Endvidere kræver iPad'en en rolig hånd og velfungerende finmotorik, hvilket kan være en stor udfordring for den fysisk svagere del af borgergruppen. Samtidig må vi konstatere, at borgerne skal være kognitivt velfungerende, at det for mange nok vil være en fordel at have IT kendskab og at størrelsen af deres sociale netværk påvirker brugen.

For de der kan bruge iPad'en, har den følgende fordele:

- Det er en mobil løsning, der kan bruges overalt (særligt med simkort løsning)
- Den indeholder integrerede hjælpemidler som Forstørrelse og Voice Over
- Det går hurtigt, hvis man skal finde informationer på nettet eller læse en kort e-mail
- Der er mulighed for at benytte mange apps (både almindelige- og apps specielt til svagtseende/blinde)
- Den er så udbredt, at brugerne kan få hjælp af venner, familie og kollegaer

Det største udbytte for kursisterne har været:

- At alle vil benytte iPads fremover
- At de vil benytte digital post, Nem id mv. (Hvilket de fleste havde fravalgt)
- At de har fået mod på at afprøve nye medier og elektroniske løsninger
- At de nu mestrer deres iPad. Her menes, at de forstår den grundlæggende opbygning og funktionerne, da de selv sætter den op, skifter indstillinger mv.

(Ofte har præcis denne borgergruppe kun et mekanisk indblik i IT. De ved, hvordan man får en maskine (tablet, PC eller Mac) til at starte en specifik funktion/program op, fx ved hjælp af bestemte genvejstaster, men de forstår ikke teknologien bag).

Endvidere har vi fået verificeret en række antagelser, vi hidtil kun har haft en erfaringsmæssig fornemmelse af:

- Ældre svagtseende kan lære IT på hold (hvilket er en markant økonomisk fordel), hvis der hele tiden er både en hovedunderviser og en støtteunderviser til stede
- Hvis de ældrepædagogiske principper tænkes ind i materialet fra starten, og der tages højde for undervisningsmediets udformning (hæfterne = omgivelses faktoren) understøttes læringen i meget høj grad
- Ikke alle kan benytte en iPad, da brugen kræver god motorik, en rolig hånd og stiller høje krav til den kognitive funktionsevne. Fra første iPad projekt ved vi endvidere, at for stor forstørrelse besværliggør brugen, hvorfor et rimeligt restsyn er en forudsætning. Samtidig er det af afgørende betydning, at brugerne har et socialt netværk, der understøtte hyppig og varieret brug af iPad'en.
- Ældre svagtseende kan sagtens få mod på at benytte helt ny teknologi, hvis undervisningen giver mening for dem og afmystificerer teknologien.
- Digitaliseringen kan gøres tilgængelig for alle, hvis blot der fokuseres nok på borgergruppernes forskellige behov og udgangspunkter.

Evaluering af projektet:

Vi har i projektgruppen diskuteret, hvad der evt. skal rettes i konceptet i forhold til fremtidig undervisning både på CKV og i andre fora. På trods af projektets succes, har vi fundet frem til en række punkter, vi i fremtiden vil ændre og ligeledes anbefale andre at være opmærksomme på.

Først og fremmest oplever vi, at der kunne have været brugt mere tid på tilgængelighedsfunktionerne for at sikre en 100 % forankring af informationerne. Endvidere er det meget få af kursisterne, der arbejder med Voice Over, hvilket på sigt kan blive et problem, da mange har progredierende øjenlidelser. Samtidig har vi diskuteret, hvorvidt en anderledes opbygning af lektionerne kunne give kursisterne større udbytte af undervisningen. Der er enighed om, at det kunne være en fordel altid at starte med en hurtig gennemgang af den sidste lektions hovedpointer, samt at afslutte med et par apps for at sikre, at alle kursister har noget at arbejde med hjemme. Enkelte lektioner som fx 3 og 4 (Nem-Id, Borger.dk og E-boks) kunne sagtens være spredt over 3 lektioner, hvis man hver gang trænede en enkelt eller 2 apps, og således ikke skulle bruge 2 lektioner til slut på dem.

Projekt iPad fremover:

Succesen med dette projekt betyder, at vi vil arbejde videre med både dette og helt nye materialer. Det forhåndenværende materiale vil indgå som en blivende del af vores materialesamling, og vil fortsat blive brugt til iPad undervisning. Samtidig vil vi gerne udbrede hæfterne til vore synskolleger i hele Norden. Planen er fremover, at tilbyde materialet i sin nuværende form til produktionspris til vore synsfaglige kolleger. Vi vil dog anbefale, at de først deltager i et endagskursus hos os, hvor vi kan vise helt konkret, hvordan undervisningen er foregået, så de også kan opnå det fulde udbytte af det skriftlige materiale. Da iPad teknologien er under konstant udvikling, ønsker vi fortsat at opdatere, udvikle og vedligeholde hæfterne. De opdaterede hæfter vil ligeledes kunne bestilles af andre synskonsulenter/undervisere, men her må påregnes en mindre merpris, så tidsforbruget i forhold til vedligehold bliver dækket. Det vil dog fortsat ikke være vores intention at søge økonomisk gevinst på materialerne.

I forhold til nye materialer er vi pt. ved at se nærmere på mulighederne for at udvikle et undervisningskoncept til ældre borgere (ikke nødvendigvis kun svagtseende, men naturligvis også disse), der har fravalgt digital post. Når borgerne lærer at benytte de nye elektroniske muligheder, hvad enten de benytter computer eller iPad, vil det på sigt styrke inklusionen i samfundet, samt betyde en markant økonomisk besparelse på landsplan, da de offentlige instanser ikke skal administrere så megen papirpost. Vi vil i 2015 forsøge at finde fondsmidler til denne videreudvikling, med baggrund i de nuværende erfaringer.

Ved afslutningen af dette projekt takker Center for Kommunikation og Velfærdsteknologi, Syn alle vore kursister/projektdeltagere, der har taget godt i mod både en helt ny teknologi, en ny undervisningsform og nye undervisningsmetoder. Det har været en fornøjelse at arbejde sammen med jer.

Sidst men ikke mindst en stor tak til TrygFonden for deres støtte til dette projekt. Uden fondens hjælp havde projektet været meget mindre udførligt, og vi ville ikke have haft mulighed for at udvikle de materialer, der har betydet så meget for vore kursister.